

HVORFOR VINNER VI IKKE FRAM:

OM VERDIEN AV HUMANIORA

TORIL MOI

Forskerforbundets forskningspolitiske seminar

Oslo, 22. november 2011

Hvorfor vinner vi ikke fram? Om synlighet og usynlighet

Da Arvid Ellingsen inviterte meg til å holde avslutningsinnlegget på denne konferansen, ba han meg om å si noe om ”hvorfors humaniora-forskningen ikke vinner frem.”¹ Jeg går ut fra at det betyr at humaniora ikke vinner fram fram i konkurransen om bevilgninger og studenter, og heller ikke i konkurransen om folkets gunst, det vil si i media. Med andre ord: verdien av det vi gjør blir usynlig.

Det er ingen tvil om at kunstfag og humanistiske fag for tiden har et PR problem. (Jeg oppfatter kunstfag og humanistiske fag som deler av det samme store kunnskapsfeltet: humanities and the arts.²) I begynnelsen av november sa den republikanske presidentkandidaten Mitt Romney at når han blir president, vil han avskaffe the National Endowment for the Arts (NEA) og the National Endowment for the Humanities (NEH): ”Dette er flotte ting, sa han,” men jeg er ikke villig til å låne en milliard dollar for å betale for ting vi ikke absolutt trenger.³

Romney sa ingenting om å skjære ned de enorme bevilgningene til National Institutes of Health (NIH) og National Science Foundation (NSF), de svære organisasjonene som bevilger penger henholdsvis til medisinsk forskning og naturvitenskapelig og teknologisk forskning. I 2010 hadde NIH et budsjett på 31.2 milliarder dollar og NSF et budsjett på 6.9 milliarder dollar. Til sammenligning har både NEH og NEA bedt om en bevilgning på 146 millioner dollar for 2012.⁴ Totalt

utgjør budsjettene til de organisasjonene Romney vil kvitte seg med 292 millioner dollar, ikke en milliard, som han hevdet.

Romneys konservative populisme får ham altså til å regne med at han kan gjøre seg populær ved å kritisere kunst, humaniora og kultur, men ikke ved å kritisere medisinsk, naturvitenskapelig og teknologisk forskning, selv om en vel kunne spare mye mer på skjære litt i megabudsjettene til NIH og NSF.

For Romney går skillet mellom nytte og unytte, mellom det vi absolutt trenger, og det vi ikke trenger. Det vi trenger, i følge Romney og nesten alle andre amerikanske politikere, er “small business.” Småbedrifter er selve ryggraden i amerikansk økonomi, får vi stadig vekk høre. Om staten vil skaffe arbeidsplasser bør den støtte småbedrifter. (Forskning viser at dette er tvilsomt: i USA er det de svære bedriftene som virkelig skaper arbeidsplasser.) Implikasjonen er at kunst, kultur og humanistisk forskning aldri vil skaffe jobber til noen. Merk at Romney ikke sier at kunst og humanistisk forskning er verdiløse. Han gjør det bare klart at slike aktiviteter er en form for samfunnsmessig luksus, noe som privatpersoner som har tid og råd til det gjerne kan bruke penger på, men som samfunnet som sådant ikke kan prioritere. Å bruke penger på kunst, kultur og humaniora blir dermed omtrent det samme som å kjøpe pelskåper eller luksusvillaer på Rivieraen.

Jeg går ut fra at Romney er mer ekstrem enn de fleste norske politikere. Men logikken er ikke ukjent i Norge. Verdien av humaniora er rett og slett ikke synlig nok verken for kolleger på andre fakulteter, studenter som bekymrer seg om de kan få jobb om de studerer litteraturvitenskap eller filosofi, og folk i næringslivet som tror at uansett hva bedriften driver med, er folk som har studert bedriftsøkonomi nødvendigvis mer velegnet til å jobbe for dem enn folk som har studert kunsthistorie. Humanister når heller ikke alltid fram i konkurransen om forskningsmidler, i alle fall

ikke når forventningen er at et humanistisk prosjekt skal legges fram i overensstemmelse med en mal som egentlig bygger på naturvitenskapenes metoder.

Forskningsrådets nasjonale strategi for humanistisk forskning fra 2008 vil at humaniora skal bli mer synlige og mer samfunnsmessig relevante. Forskningsrådet tror at dette best kan skje ved å “integre humanistiske perspektiver i sosial og teknologisk innovasjon.” Slik integrering vil gjøre at “samfunnet kan få nytte av den humanistiske forskningen.” Humanister må derfor “delta på nye arenaer”, inngå i nye nettverk, og slik sørge for “anvendelse av humanistisk forskning og synliggjøring av humanioras samfunnsrelevans.”

Jeg har sagt før at jeg synes dette språket er sjelløst. Dessuten forklarer det ikke hva humanister faktisk oppfordres til å gjøre. Hvordan kan en humanist som forsker på Bachs kantater sørge for at “samfunnet får nytte av” forskningen hennes? I slike byråkratiske formuleringer mangler det noe vesentlig, nemlig *medieringen* – de konkrete mellomleddene som må opprettes og utvikles – mellom forskning på den ene siden og næringslivet og offentligheten på den andre. Dessuten er det litt naivt å be humanistiske forskere om å synliggjøre seg selv, uten hjelp fra noe hold, for det er å be dem om å opptre som amatører i dagens medielandskap der den der den minste politiker og TV-stjerne omgir seg med medierådgivere og PR-spesialister.

Før jeg fortsetter må jeg understreke at jeg skal si om hvordan vi kan gjøre humanistisk forskning mer synlig forutsetter at vi er enige om en ting, nemlig at grunnforskning, enten vi snakker om astrofysikk eller litteraturvitenskap, nesten aldri er nyttig. Likevel er det grunnforskningen som kommer fram til de epokegjørende oppdagelsene og legger grunnlaget for omveltninger i et samfunns selvforståelse. Universitetenes grunnleggende ansvar er å beskytte grunnforskningen helt uten hensyn til samfunnsnytte og anvendbarhet. Vi må aldri be grunnforskere om å

legitimere seg ved å vise hvor nyttige de er. De kan bare legitimere seg ved å vise hvor fremragende de er.

Men alle humanister driver ikke med grunnforskning, eller ikke bare med grunnforskning. Mange humanister vil gjerne bidra til å vise hva humanistisk forskning faktisk bidrar med i samfunnet. For å få det til, må vi bygge opp en klarere forståelse av medieringen mellom forskning og samfunn. I dette innlegget skal jeg derfor begynne på et synliggjøringsprosjekt. Jeg skal raskt legge fram tre forskjellige eksempler (de er altfor korte til å kalles case studies) som viser hvordan humanistiske perspektiver allerede inngår i teknologiske, bedriftsøkonomiske og samfunnsøkonomiske sammenhenger. Tanken er at konkrete eksempler kan brukes til å gjøre både forskere og ikke-forskere mer bevisst om hva humaniora faktisk bidrar med i samfunnet.

Mine tre eksempler er: hva Steve Jobs gjorde for Apple; byen Venezia; og Zita Cobbs Shorefast Foundation på Fogo Island på østkysten av Newfoundland i Canada. Det første eksemplet passer inn i kapitalismen slik den fremstår i dag, det andre eksisterer innenfor denne kapitalismens rammer, men ville sannsynligvis blomstre mer om denne rammen ble endret, og det siste uttrykker en god del skepsis til den markedskapitalistiske modellen. Disse eksemplene er selvsagt bare ment som en begynnelse, som en invitasjon til andre om å komme med flere eksempler, som vi så kan analysere og reflektere over for å skape en bedre forståelse av hva kunsthøgskole og humanistisk forskning faktisk bidrar med i samfunnet.

Steve Jobs: Skjønnhet i teknologien

Vi har lest mange lovprisninger av Apple og firmaets teknologiske nyvinninger i det siste. De presenteres sjelden som resultatet av et møte mellom humanistiske og

teknologiske verdier. Likevel var det nettopp et slikt møte som gjorde Apple til noe helt annet enn Microsoft. Apples legendariske grunnlegger, Steve Jobs (1955-2011), fremhevet alltid at han brakte et “liberal arts point of view to the use of computers.”⁵ I USA er the liberal arts et begrep om almenndannelse på universitetsnivå der kunst og humanistiske fag har en fremtredende plass.⁶ Dette er nettopp et begrep om en utdanning som ikke er direkte matnyttig, men som gir studentene uvurderlige ressurser for senere karriere.

Jobs mente at teknologi og naturvitenskap trengte humaniora og kunstfag. “Da jeg var ung, oppfattet jeg meg selv som en humanistisk type, men jeg likte elektronikk,” sa han. “Så leste jeg noe som en av mine helter, Edwin Land i Polaroid, sa om hvor viktig det var å ha folk som kunne stå på korsveien mellom humaniora og naturvitenskap, og bestemte meg for at det var nettopp det jeg ville gjøre.”⁷

Selv studerte Jobs bare ett semester, ved et svært utradisjonelt liberal arts college. Men han sa alltid at det kurset ved Reed College som virkelig gjorde inntrykk på ham, var et kurs i kalligrafi. Det satte preg på alt han gjorde ved Apple. Målet med Macintosh maskinene, sa Jobs, var ikke bare å gjøre dem lette å bruke, men “å gi folk vakre skrifttyper og typografi til folk, å gi folk grafikk ... slik at de kunne se vakre fotografier, eller bilder, eller kunstverk og så videre ... for å hjelpe dem til å kommunisere. Vårt mål var å gi et liberal arts perspektiv og en liberal arts publikum til noe som tradisjonelt sett hadde vært en veldig nerdete teknologi og et veldig nerdete publikum.”⁸

Steve Jobs høyeste verdi var skjønnhet. I 1986 sa han til søsteren sin at han skulle lage “noe som skulle bli vanvittig vakkert” [“something that was going to be insanely beautiful”].⁹ Det klarte han. I dag har Museum of Modern Art i New York 25 Apple produkter i sin permanente designsamling.¹⁰ Jobs biograf, Walter Isaacson,

hevder at Jobs' geni bestod i hans kreative, estetiske bevissthet.¹¹ Det har han nok rett i, for "smak" var et annet nøkkelord for Jobs. Smak var det en trengte for å skape produkter som så ut som kunstverk og skapte glede hos brukerne. Og smak kan en bare utvikle ved å oppsøke "det beste menneskeheten har frambrakt" og så forsøke å ta dette med seg inn i sitt eget prosjekt.¹²

Eksemplet Steve Jobs viser at humanistiske perspektiver kan gjøre en avgjørende forskjell i høyteknologiske sammenhenger. Det viser også at dette ikke nødvendigvis skjer ved at teknologene får legge alle premissene for prosjektene. Alle vet at Jobs var en svært dominerende sjef: han tvang teknologene til å jobbe helt til de klarte å leve opp til hans skjønnhetskrav. Tverrfaglig kreativitet og geniale løsninger oppstår når teknologene og humanistene holder fast på de beste verdiene på sine egne fagfelt, og bidrar som likeverdige partnere.

Steve Jobs er det beste motargumentet jeg kan tenke meg mot en moderne Gradgrind som f Mitt Romney, som ikke begriper hva som er nyttig med å ha eksperter som kan undervise i kalligrafi, og derfor går inn for å skjære ned bevilgninger til humanistisk forskning og utdanning. Uten levende adgang til det Jobs kaller det "beste menneskeheten har frembrakt", inkludert innenfor kalligrafien, ville han aldri ha kunnet utvikle den smaken, den estetiske sensibiliteten som gjorde Apples produkter til verdens vakreste og mest brukervennlige.

Venezia

Venezia brukes i reklamebilder verden over. Den lanseres overalt som den romantiske kjærlighetsbyen, byen full av gondoler og kunstskatter, byen alle må se før de dør. Den lanseres sjelden som et unikt resultat av intens humanistisk forskning. Men uten utrettelig humanistisk forskning ville Venezia forlengst ha forfalt.

Konservatorer, kunsthistorikere, historikere, eksperter på middelalder og renessansekultur holder bygninger og kunstverker i Venezia i stand, og gjør det mulig for nye generasjoner å forstå denne utrolige kulturarven ved stadig å sette den inn i nye rammer, for eksempel gjennom festivaler og utstillinger, inkludert filmfestivalen og biennalen, som begge oppstod ut fra av et ønske om å skape et møte mellom gammel og ny kunst.

Jeg glemmer aldri møtet med en konservator, Maria Agnese Chiari Moretto Wiel, som har viet sitt liv til å forske på kunstverkene i La Scuola di San Rocco. Hennes arbeid har gjort det mulig å restaurere gjenstander fra denne erværdige institusjonens skattkammer, og gjenskape de opprinnelige fargene i Tintorettos veggmalierier. Over hele Venezia finnes det folk som henne. Det arbeid som dette som gjør at når Venezia går mot økologisk katastrofe, blir hele verden bekymret. Det er ikke tilfeldig at det finnes komiteer for å redde Venezia over hele den vestlige verden.

Mitt poeng her er enkelt: eksemplet Venezia viser at de som går inn for å kutte bevilgninger til utdanning og forskning i kunstfag og humanistiske fag også kan komme i skade for å kutte fundamentale bidrag til en bys økonomiske eksistensgrunnlag. Venezia – som så mange andre av verdens kulturskatter – viser at skillet mellom profitt og veldedighet, mellom det som gir overskudd og det som bare er luksusgoder, ikke er så lett å dra i praksis.

Venezia er ikke noe ideelt eksempel på samhandling mellom humaniora, kunst og økonomi. Snarere tvert i mot. Kapitalisme på italiensk har styrt utviklingen. Venezia har i dag bare omkring 60,000 innbyggere, og oversvømmes ikke bare av vann, men av turister.¹³ Det har fått kritikere til å si at Venezia er i ferd med å bli en spøkelsesby, et Disneyland for turister. De innfødte venezianerne, som er utrolig

stolte av kulturen og tradisjonene sine, kunne trenge et langt mer miljøvennlig og “sustainable” -- bærekraftig – økonomisk system.

Zita Cobb og The Shorefast Foundation

Det er nettopp visjonen om et slikt system som inspirerer Zita Cobbs arbeid på Fogo Island på østkysten av Newfoundland. Jeg hadde aldri hørt om Fogo Island før i sommer, da jeg fikk en invitasjon fra noe som het Fogo Island Arts Corp, til å snakke om Ibsen for noe som ble kalt The Ibsen Ark, eller Ibsenarken. Mer stod det ikke. Og da jeg sjekket Fogo Island Arts Corporation på nettet, fant jeg bare bilder av kunstnerstudioer midt i en fantastisk natur. Hva var det egentlig som foregikk på denne forblåste øya?¹⁴

Jeg var heldig nok til å få svar på spørsmålet av Zita Cobb, kvinnen som står bak det meste som skjer på Fogo Island. En søndag morgen satte hun seg ned og forklarte meg hva hun gjør og hvorfor hun gjør det. Zita sa aldri et ord om humaniora. Men da jeg lyttet til Zitas visjon (alle på Fogo Island kalte henne bare for Zita) for hvordan hun vil skape økonomisk utvikling på Fogo Island, gikk det et lys opp for meg. Hennes forståelse av sitt eget prosjekt er et praktisk eksempel på hva som kan skje når en ikke begynner, som Mitt Romney, med å trekke et skarpt skille mellom økonomisk utvikling på den ene siden og kunst, kultur, og humanistisk kunnskap på den andre.

Fogo Island har tradisjonelt vært en lutfattig øy, fullstendig avhengig av torskefiske. Da den kanadiske regjeringen stoppet torskefisket i 1992, forsvant selve ryggraden i økonomien på Fogo. Avfolkningen begynte. I dag er det kvotekontrollerte torskefisket fremdeles det økonomiske grunnlaget for denne forblåste øya med 2700

innbyggere. Bortsett fra torsk, kan øya bare by på isfjell fra Grønland, seler, hvaler, fuglefjell, molter og tyttebær.

Zita Cobb er født og oppvokst i den vesle bygda Joe Batt's Arm på Fogo Island. Faren var fisker, og moren jobbet på fiskefabrikk. Zita var flink på skolen og fikk mulighet til å studere i Ottawa. Hun gjorde karriere i fiberoptisk industri, men i 2001 sa hun opp jobben, solgte aksjeopsjonene, og satt igjen med en formue på 69 millioner kanadiske dollar. Noe av det første hun gjorde, var å sette opp et stipendfond for studenter fra Fogo Island, slik at de kunne komme seg ut og få en utdanning. Men en dag sa noen til henne: "Vet du hva du gjør med disse stipendene? Du betaler barna våre for å flytte bort for godt."¹⁵ Hun skjønnte at hun måtte ta skjene i en helt annen hånd.

Dermed satte hun opp en stiftelse, Shorefast Foundation, og overbeviste både provinsen og den kanadiske stat til å bidra. En "shorefast" er en line som fester en tradisjonell form for torskeruse til land.¹⁶ Kanskje vi kan kalle det en "landline" som symboliserer fiskekulturen på Fogo, og står som en metafor for hva det er å være knyttet til et sted og en kultur, og for det økonomiske grunnlaget for denne kulturen.

Som Steve Jobs går Zita Cobb inn for skjønnhet og kvalitet. Selve utgangspunktet for stiftelsens arbeid er at for å skape en bærekraftig økonomi, må en begynne med kunst. Mottoet for Shorefast stiftelsen er "Leading with the arts". Ved å "lede med kunst og kultur" skal Shorefast stiftelsen gi et "viktig bidrag til den kulturelle, økonomiske og samfunnsmessige motstandskraften på Fogo Island og Change Island."¹⁷ Det fører ikke bare til moderne arkitektur i hotell og kunstnerstudioer, men også til arbeid for å evare og videreutvikle tradisjonell båtbygging og husflid, som nesten hadde dødd ut på Fogo. Men for å få det til, måtte hun både finne kunnskap om tradisjonene hos humanistiske forskere, hun måtte også

finne gamle håndverkere som fremdeles husket hvordan en skulle lage disse tingene.¹⁸

Zita Cobbs ideal er bærekraftig [sustainable] entreprenørskap i liten skala. fremragende småbedrifter som bygger på stedets kultur. Det handler det om å ha samfunnsmessige mål med forretningsdriften, altså om samfunnsmessig entreprenørskap [social entrepreneurship].¹⁹ Overskuddet skal ikke betales ut til aksjonærer i London og New York, men brukes til beste for lokalsamfunnet. I Zitas visjon av forholdet mellom kunst, kultur, humanistisk kunnskap og lokalt næringsliv passer det tradisjonelle skillet mellom “for profit” og “not for profit”, eller Mitt Romneys skille mellom humaniora og kunst og småbedrifter svært dårlig. Zita beklaget seg over at dagens regnskapsformer gjør det vanskelig å vise klart hva stiftelsen hennes faktisk gjør.

Shorefast har for tiden tre forskjellige prosjekter, nemlig et mikrofinansfond reservert for lokalbefolkningen, Fogo Island Arts Corp og et hotellprosjekt, Fogo Island Inn. Mikrofinansfondet støtter prosjekter som drivhus, drosjevirkosomhet, og igangsettelse av Fogo Islands første og eneste restaurant. Fogo Island Arts Corps bygger unike kunstnerstudioer, og gir stipender til kunstnere, og støtter ulike kunstneriske og humanistiske tiltak, som for eksempel Ibsenarken.²⁰ Det nye hotellet, Fogo Island Inn, skal bli både høyteknologisk og økologisk. Det skal trekke til seg turister som er opptatt av natur og kunst, som gjerne vil bo i en vakker bygning på et sted som respekterer lokale tradisjoner i mat, kunst, kultur og som satser på økonomisk og kulturell integrasjon med lokalmiljøet.

Zitas prosjekter har en sterk tilknytning til Norge. Blant annet er både det nye hotellet og de ultramoderne kunstnerstudioer ute i naturen på Fogo Island tegnet av

Todd Saunders, en newfoundlander med kontor i Bergen, som først skapte seg et navn i Norge med utsiktsplattformen på Stegastein i Aurland.

Shorefast har som mål å skap en form for økonomiske utvikling som ikke overkjører folk, men bidrar til å gjøre innbyggerne stolte av sin historie og sine tradisjoner. Bak mottoet “Leading with the arts” ligger det en ubøyelig viljet til motstand mot den kulturelle forflatningen i globaliseringens tidsalder. Som Zita formulerte det: “We resist being culturally flattened.”

Konklusjon

Jeg har forsøkt å vise at humanistiske innsikter inngår i mange vidt forskjellige prosjekter i dag. Jeg har også forsøkt å vise at noen måter å bruke humaniora og kunst på forutsetter en radikal visjon om samfunnsendring. Kanskje vi trenger nye, mer radikale regnskapsformer for å få fram verdien av humanioras bidrag til samfunnet? Eksemplene viser at dersom vi ikke sørger for å holde liv i forskning om kunst, kultur, ideer og historie, vil ungdommen ikke lenger få muligheten til å studere “det beste menneskeheten har frambrakt” på disse områdene. Og om vi oppdrar nye generasjoner som er tilfreds med det middelmådige, vil vi uten tvil gå glipp av store og verdifulle nyskapninger.

Det nytter ikke å tenke på humaniora som et etterslep, som noe vi legger oppå allerede eksisterende teknologiske og natur- eller samfunnsvitenskapelige prosjekter. Nyskaping og kreativitet vil komme fra folk som har like stor respekt for humaniora som for teknologi eller naturvitenskap. En dag vil de skape vanvittig vakre ting, gjøre hjemstedets tradisjoner til en kilde til stolthet, og gi sine egne, unike bidrag til motstanden mot den kulturelle forflatningen i globaliseringens tidsalder.

Noter

¹ Epost til meg, 9. mai 2011.

² I USA betyr ordet *arts* ikke bare kunst, men også humanistisk forskning. Ved mitt universitet jobber jeg på “Faculty of Arts and Sciences”, det vil si den delen av universitetet som omfatter naturvitenskap, samfunnsvitenskap og humaniora (i motsetning til for eksempel jus, medisin, teologi, bedriftsøkonomi, ingeniørstudier, osv.).

³ “These are wonderful things,” he said [...], “But I’m not willing to borrow a billion dollars to pay for things we don’t absolutely need.” Tale i Dubuque, Iowa den 7. november 2011. Ashley Parker, "Crowd Helps Romney With Cuts," *The New York Times*, 8 November 2011, A14.

⁴ NEA: <http://www.nea.gov/about/Budget/NEA-FY12-Appropriations-Request.pdf>

⁵ Intervju, NPR; Terry Gross, 1996.

⁶ Jeg skriver mye om liberal arts i artikkelen i NNT, 3, 2011. (I Norge har Bernt Hagtvedt og Gorana Ognjenovic nettopp gitt ut en enorm antologi med tittelen *Dannelse*, som går inn for å innføre en liberal arts utdanning i Norge også.)

⁷ “I always thought of myself as a humanities person as a kid, but I liked electronics,” he said. “Then I read something that one of my heroes, Edwin Land of Polaroid, said about the importance of people who could stand at the intersection of humanities and sciences, and I decided that’s what I wanted to do.” Isaacson, <http://www.nytimes.com/2011/10/30/opinion/sunday/steve-jobs-genius.html?ref=stevenpjobs&pagewanted=all>

⁸ “to bring beautiful fonts and typography to people, it was to bring graphics to people ... so that they could see beautiful photographs, or pictures, or artwork, et cetera ... to help them communicate. ... Our goal was to bring a liberal arts perspective and a liberal arts audience to what had traditionally been a very geeky technology and a very geeky audience.” (samme kilde som foregående).

⁹ Mona Simpson. http://www.nytimes.com/2011/10/30/opinion/mona-simpsons-eulogy-for-steve-jobs.html?_r=1&ref=general&src=me&pagewanted=all

¹⁰ James B. Stewart. <http://www.nytimes.com/2011/10/08/business/how-steve-jobs-infused-passion-into-a-commodity.html?hp>

¹¹ “apply creativity and aesthetic sensibilities to a challenge.”

¹² “trying to expose yourself to the best things humans have done and then trying to bring those things into what you are doing.” John Markoff, <http://www.nytimes.com/2011/10/06/business/steve-jobs-of-apple-dies-at-56.html?hp=&pagewanted=all>

¹³ <http://www.guardian.co.uk/world/2006/aug/26/italy.travelnews>

¹⁴ The Ibsen Ark var et prosjekt utviklet av The National Theater of Canada i Ottawa, som gikk ut på at teaterstudenter skulle fordype seg i Ibsen natt og dag i tre uker, ute ved det forblåste Atlanterhavet. Tanken var, tror jeg, at Atlanterhavskysten ville virke spesielt inspirerende på arbeidet med en norsk forfatter.

¹⁵ <http://www.fastcompany.com/magazine/151/rock-star.html>

¹⁶ picture to be found on http://www.shorefast.org/?page_id=1050

¹⁷ “Our goal is, by leading with the arts, to make a meaningful contribution to the continued cultural, economic and social resiliency of Fogo Island and Change Islands”

¹⁸ Zita Cobb har vært i Norge ofte for å hente inspirasjon og konkrete prosjekter. Direktøren for Fogo Island Arts Corporation er den islandske arkitekten Elisabeth Gunnarsdóttir, som Zita hentet fra Nordisk Kunstnarsenter i Dale i Sogn og Fjordane, en kunstnerkoloni som også er kjent for flott arkitektur.

¹⁹ Alle sitat fra presentasjon av og samtale med Zita Cobb, søndag 11. september 2011.

²⁰ Ibsenarken havnet på Fogo gjennom et samarbeid mellom det kanadiske nasjonalteateret i Ottawa og Fogo Island Arts Corp.